

ZESPÓŁ SZKÓŁ OGÓLNOKSZTAŁCĄCYCH
ul. M. Curie-Skłodowskiej 2
58-400 Kamienna Góra
tel.: (+48) 75-645-01-82 fax: (+48) 75-645-01-83
E-mail: zso@kamienna-gora.pl
WWW: <http://www.zso.kamienna-gora.pl>

PRZEDMIOTOWY SYSTEM OCENIANIA

Z
WOS-u
dla klas II-III
Gimnazjum nr 2
w Kamiennej Górze

Informacje ogólne

Przedmiotowy system oceniania obowiązuje od: 1 września 2012 r.

Program nauczania:

- Elżbieta Dobrzycka, Krzysztof Makara, Wiedza o społeczeństwie, Program nauczania w gimnazjum

Podręczniki:

- Wiedza o społeczeństwie 1, Dobrzycka Elżbieta, Makara Krzysztof, Wydawnictwo Pedagogiczne OPE-
RON, nr dopuszczenia MEN: 96/1/2009.
- Wiedza o społeczeństwie 2, Dobrzycka Elżbieta, Makara Krzysztof, Wydawnictwo Pedagogiczne OPE-
RON,
nr dopuszczenia MEN: 96/2/2010.

Wymagania na stopnie szkolne.

Ocena niedostateczna

Uczeń:

- pomimo pomocy nauczyciela nie potrafi się wypowiedzieć
- nie opanował wiedzy i umiejętności w zakresie wymagań koniecznych niezbędnych do dalszego kształcenia
- nie potrafi wykonać prostego polecenia
- wykazuje się brakiem systematyczności i chęci do nauki
- nie interesuje się przedmiotem

Ocena dopuszczająca (poziom wymagań koniecznych)

Uczeń:

- przy pomocy nauczyciela jest w stanie wykonać proste polecenia
- ma braki w opanowaniu wiedzy i umiejętności, które są konieczne do dalszego kształcenia; posiada minimum wiedzy
- nie potrafi sformułować jasnej wypowiedzi na tematy poruszane na lekcjach
- jego postawa na lekcjach jest bierna, ale wykazuje chęć do współpracy
- wymienia rodzaje grup społecznych, cechy państwa, podstawowe zasady państwa demokratycznego, podstawowe zasady ustroju RP,
- charakteryzuje pracę organów szkoły
- lokalizuje siedzibę władz miejskich
- wyjaśnia pojęcia: grupa społeczna, gmina, powiat, województwo, państwo, obywatelstwo, monarchia, republika, opozycja, ustawa, prawo, kodeks, partia polityczna, kampania wyborcza, organizacja pozarządowa, środki masowego przekazu
- wylicza elementy charakterystyczne dla prawidłowego porozumiewania się, nazwy podstawowych dokumentów dotyczących praw człowieka, partie istniejące w Polsce
- wymienia główne zadania szkoły, prawa i obowiązki dziecka i ucznia, zadania Samorządu Uczniowskiego
- zna: symbole narodowe, największe skupiska polonijne na świecie, wolności, prawa i obowiązki obywateli RP, zasady prawa wyborczego

- potrafi nazwać centralne organy państwowe
- wyjaśnia pojęcia: praca, rynek, gospodarka rynkowa, popyt, podaż, cena, bank, giełda, inflacja, towar, przedsiębiorstwo, pieniądz, moneta, banknot, budżet, podatek, bezrobocie, pracodawca, pracobiorca, eksport, import, reklama, terroryzm,
- wie, że celem działalności gospodarczej człowieka jest zaspokajanie własnych potrzeb, praca i umiejętności człowieka są warunkiem rozwoju jednostki i społeczeństwa, dlatego obywatele powinni płacić podatki
- wylicza rodzaje podatków, symbole Unii Europejskiej
- wskazuje na mapie państwa członkowskie Unii Europejskiej
- wie, czym są ONZ i NATO
- wie, jak należy przygotować dokumenty niezbędne w uzyskaniu pracy, gdzie szukać informacji o możliwości zatrudnienia,
- potrafi z pomocą nauczyciela napisać CV i list motywacyjny
- lokalizuje siedzibę Urzędu Pracy w miejscu zamieszkania

Ocena dostateczna (poziom wymagań podstawowych)

Uczeń:

- jest aktywny na lekcjach sporadycznie
- jego wiedza jest wrywkowa i fragmentaryczna
- ma problemy z samodzielnym sformułowaniem i uzasadnieniem swoich wypowiedzi
- udziela odpowiedzi na proste pytania nauczyciela
- wykonuje samodzielnie proste zadania, które przydzielili mu grupa
- definiuje pojęcia: potrzeby człowieka, grupy społeczne, samorząd terytorialny, Polonia, naród, państwo totalitarne, autorytarne, demokratyczne, absolutorium, koalicja, elektorat, interpelacja, immunitet,
- zna: podstawowe dokumenty, w oparciu o które funkcjonuje szkoła, cele, jakie realizuje państwo, układ treści Konstytucji RP, strukturę władzy centralnej i jej podstawowe uprawnienia
- wymienia formy państwa, podstawowe dokumenty określające prawa i wolności człowieka, systemy partyjne na świecie, typy partii
- odróżnia państwa o ustroju demokratycznym od państw niedemokratycznych i zna w nich sytuacje jednostki
- charakteryzuje podstawowe zasady państwa demokratycznego, ustroju RP
- omawia proste diagramy, wykresy, tabele
- opisuje i kwalifikuje grupy społeczne i warunki przynależności
- wie, że oprócz praw obywatel ma też powinności, jak się powołuje organy władzy
- definiuje pojęcia: barter, budżet rodzinny, prawo popytu i podaży, konkurencja, depozyt bankowy, obligacja, akcja, kurs akcji, spółka z o.o, spółka akcyjna, recesja, spółdzielnia, przedsiębiorczość, rynek pracy, siły wytwórcze, korupcja, uchodźcy, emigranci,
- wiem, czym zajmują się ambasady i konsulaty,
- zna funkcje i rodzaje pieniądza,
- wyjaśnia, na czym polega gospodarowanie
- wie, jakie są rodzaje gospodarek
- rozumie, że sytuacja ekonomiczna rodziny zależy od wykształcenia i przedsiębiorczości jej członków
- zna mechanizmy gospodarki rynkowej, rodzaje spółek
- rozumie perswazyjny charakter reklamy
- wie, z jakich form pomocy mogą skorzystać absolwenci wszystkich typów szkół oraz na czym polegają obowiązki pracowników i pracodawców
- potrafi skorzystać z biura pośrednictwa pracy
- opisuje formalności związane z rozpoczęciem samodzielnej działalności gospodarczej, przemiany gospodarcze, jakie zaszły w RP po 1989 roku,
- zna system szkolny w Polsce

- potrafi samodzielnie napisać CV i list motywacyjny
- rozumie, że wybierając zawód trzeba uwzględnić własne zainteresowania, a także zapotrzebowanie na rynku
- omawia etapy tworzenia Unii Europejskiej

Ocena dobra (poziom wymagań rozszerzających)

Uczeń:

- w dużej mierze opanował treści i umiejętności zawarte w programie
- chętnie pracuje w grupie
- jest aktywny na zajęciach
- umiejętnie wykorzystuje zdobyte informacje
- wykonuje samodzielnie typowe zadania związane z tokiem lekcji i zlecone przez nauczyciela
- umie formułować proste, typowe wypowiedzi ustne i pisemne
- potrafi interpretować diagramy, wykresy, mapki tematyczne, tabele
- poprawnie stosuje pojęcia: naród, państwo, samorząd terytorialny, grupa społeczna, państwo unitarne, federacyjne, niezawisłość sędziowska, suwerenność
- omawia formy państwa
- zna i rozumie różnice między państwem totalitarnym i autorytarnym i mechanizmy funkcjonowania państwa demokratycznego
- wykazuje różnice między monarchią konstytucyjną a republiką
- zna rodzaje więzi społecznych w grupie, czynniki, które wyznaczają prawa i obowiązki dziecka-ucznia, władze samorządu uczniowskiego i opisuje ich działalność
- rozumie: swoje związki z przyrodą i wie, że jest ona niezbędna do życia oraz funkcjonowania człowieka, że człowiek staje się istotą społeczną dzięki różnorodnym kontaktom; współzależność między sposobem sprawowania władzy a sytuacją obywatela w państwie; różnicę między władzą ustawodawczą i wykonawczą, podział zadań między organami władzy samorządowej a władzą centralną,
- porównuje zachowania pozytywne i negatywne oraz ich wpływ na postawę ludzi
- prezentuje różne sposoby rozwiązywania konfliktów
- określa specyfikę działalności organów terytorialnych i organów szkoły
- charakteryzuje podstawowe zasady ustroju politycznego RP i uprawnienia organów władzy
- uzasadnia cel działania organizacji pozarządowych, fundacji, stowarzyszeń, związków zawodowych
- dostrzega różnice w typach partii i systemach partyjnych
- poprawnie stosuje pojęcia: budżet, podmiot gospodarczy, marketing, inwestor, makler, dywidenda, prawo handlowe, dochód narodowy, dochód narodowy per capita, deficyt budżetowy, rynek konsumenta, monopol, rynek pracy, transformacja, koniunktura, prywatyzacja, reprivatyzacja, „szara strefa”, Kodeks Pracy, reglamentacja, globalizacja, efekt cieplarniany, dziura ozonowa, kwaśne deszcze,
- rozumie, że podejmowanie decyzji ekonomicznych uwarunkowane jest wieloma czynnikami
- wyjaśnia znaczenie pracy dla rozwoju człowieka
- wymienia przyczyny i rodzaje bezrobocia
- rozumie mechanizm powstawania inflacji
- wyjaśnia funkcje pieniądza i rodzaje pieniądza,
- charakteryzuje rodzaje podatków
- potrafi rozróżnić papiery wartościowe, wypełnić czek
- charakteryzuje mechanizmy gospodarki tradycyjnej, nakazowej, wolnorynkowej, działalność giełdy, banku
- wie, na czym polega konkurencja, jakie znaczenie ma marketing
- potrafi wskazać i omówić przyczyny kryzysu gospodarki polskiej przed 1989 rokiem
- zna formy przekształceń własnościowych w RP po 1989 roku, założenia planu Balcerowicza
- zna czynniki wzrostu gospodarczego
- charakteryzuje cele polityki zagranicznej Polski,
- omawia zasady działania Unii Europejskiej
- wyjaśnia, na czym polega zasada pomocniczości i solidarności w Unii Europejskiej,
- ocenia wkład Polski w proces integracji europejskiej
- potrafi uzasadnić wybór szkoły

- potrafi przygotować niezbędne dokumenty celem uzyskania pracy
- rozumie przyczyny biedy i zacofania w krajach Południa
- wskazuje na mapie miejsca najważniejszych konfliktów międzynarodowych,

Ocena bardzo dobra (poziom wymagań dopełniających)

Uczeń:

- bardzo aktywnie uczestniczy w zajęciach
- sprawnie samodzielnie posługuje się różnymi źródłami wiedzy, uzasadnia odpowiedzi korzystając z wiadomości prasowych i telewizyjnych
- potrafi posługiwać się wcześniej wymienionymi pojęciami w określonych sytuacjach, tekstem konstytucji, na wybranych przykładach ocenić funkcjonowanie w praktyce zasad ustroju RP, wykorzystać wiedzę teoretyczną do oceny problemów, które są rozwiązywane przez władze centralne i samorządowe
- uzasadnia własne poglądy i stanowiska
- dokonuje samodzielnej oceny wydarzeń i zjawisk
- dostrzega związki przyczynowo- skutkowe
- potrafi łączyć wiedzę z różnych przedmiotów
- potrafi interpretować diagramy, wykresy, tabele, mapki tematyczne i wyciągać wnioski
- interpretuje teksty źródłowe
- przedstawia obecny stan wiedzy dotyczącej badań socjologicznych
- rozumie znaczenie pojęć: tolerancja, socjologia
- porównuje swoje miejsce w społeczeństwie z innymi
- rozumie, że oprócz praw uczeń ma obowiązki
- zna i cytuje maksymy filozofów i umie je zinterpretować,
- wyodrębnia różnice w podziale zadań poszczególnych struktur samorządu oraz organów szkoły
- wykazuje różnice występujące pomiędzy zadaniami poszczególnych struktur samorządu: gminy, powiatu, województwa.
- rozumie i potrafi ustalić podobieństwa i różnice w sprawowaniu władzy w monarchii konstytucyjnej i republice
- potrafi wyjaśnić istotę społeczeństwa obywatelskiego
- ocenia sytuację obywatela w państwie demokratycznym, autorytarnym i totalitarnym
- umie określić rodzaje swobód obywatelskich, granice wolności
- wyraża swoje opinie na temat terroryzmu
- omawia konsekwencje konfliktów międzynarodowych i narodowościowych
- posługuje się analizą SWOT do rozwiązywania zagadnień z dziedziny gospodarki lub polityki
- poprawnie stosuje pojęcia: PNB, PKB, akumulacja, spożycie, dług publiczny, reklama społeczna, mobilność zawodowa, liberalizm, interwencjonizm państwowy, bilans płatniczy, protekcjonizm, euroregiony, „globalna wioska”,
- rozumie związek między przedsiębiorczością a funkcjonowaniem przedsiębiorstwa i gospodarki, znaczenie różnych podmiotów gospodarczych w funkcjonowaniu rynku, rolę giełdy, banków
- potrafi wyjaśnić, dlaczego inflacja jest szkodliwa dla gospodarki i konsumentów
- rozumie rolę monopoli w gospodarce wolnorynkowej
- rozumie skutki bezrobocia dla gospodarki
- wykazuje różnice między spółką cywilną a akcyjną
- potrafi zaproponować sposoby przeciwdziałania korupcji w gospodarce
- wie, czym jest Jednolity Rynek Europejski
- ocenia stanowisko Polski w strukturach Unii Europejskiej, sytuację gospodarczą kraju i swego regionu oraz wkład Polski w proces integracji UE
- potrafi uzasadnić, dlaczego gospodarka nakazowa była nieefektywna
- uzasadnia znaczenie przekształceń własnościowych przeprowadzonych w Polsce po 1989 roku
- potrafi wyjaśnić, od czego uzależniony jest wzrost dochodu narodowego,
- dokonuje bilansu polityki gospodarczej Polski ostatnich lat
- wie, jak skutecznie korzystać z praw konsumenckich
- rozumie, na czym polega społeczna odpowiedzialność biznesu,
- wie, jakie są zasady zatrudniania młodocianych
- zna programy edukacyjne realizowane w ramach UE

- potrafi scharakteryzować główne zagrożenia ekologiczne dla Ziemi,
- potrafi przedstawić argumenty za lub przeciw obecności żołnierzy polskich w misjach zagranicznych

Ocena celująca (poziom wymagań dopełniających)

Uczeń:

- posiada wiedzę i umiejętności wymagane na ocenę bardzo dobrą
  - rozwija własne zainteresowania
  - jest bardzo aktywny na lekcjach
  - wykonuje szereg zadań dodatkowych z własnej inicjatywy
  - jest żywo zainteresowany tym co dzieje się w Polsce i na świecie
  - angażuje się w akcje o charakterze humanitarnym, ekologicznym, wolontariackim
  - umiejętnie formułuje argumenty, wypowiada się bardzo poprawnym językiem
- potrafi doskonale zaplanować i zorganizować pracę swoją i innych

Narzędzia sprawdzania wiedzy i umiejętności.

- odpowiedzi ustne,
- aktywność na zajęciach dydaktycznych (praca z podręcznikiem, z mapą, z tekstem źródłowym, udział w dyskusjach, w realizacji projektów, zaangażowanie w pracę grupy),
- kartkówki z 2–3 ostatnich lekcji (zapowiadane lub nie),
- ocena prac domowych (ćwiczenia w zeszycie, krótkie prace problemowe),
- testy sprawdzające znajomość treści programowych z działu (zawsze poprzedzone powtórzeniem i utrwaleniem wiadomości),
- duże prace pisemne problemowe z wykorzystaniem różnych źródeł informacji,
- udział w konkursach poszerzających jego wiedzę i umiejętności,
- referaty będące ilustracją, komentarzem lub własną oceną jakiegoś omawianego na zajęciach wydarzenia, zjawiska, postaci,
- czytelnictwo artykułów, omawianie i analiza treści filmów.

Waga poszczególnych stopni.

- 3 - testy sprawdzające znajomość treści programowych z działu (zawsze poprzedzone powtórzeniem i utrwaleniem wiadomości), duże prace pisemne problemowe z wykorzystaniem różnych źródeł informacji,
- 2 - kartkówki z 2–3 ostatnich lekcji (zapowiadane lub nie), odpowiedzi ustne przy tablicy,
- 1 - ocena prac domowych (ćwiczenia w zeszytach, krótkie prace problemowe),
- waga pozostałych form w indywidualnej gestii każdego nauczyciela,

Szczegółowe wymagania edukacyjne.

I. Człowiek w społeczeństwie

1. Człowiek jako istota społeczna

Treści: **Pochodzenie człowieka. Człowiek istotą biologiczną i społeczną. Cechy wrodzone i nabyte. Wyjątkowość człowieka.**

Osiągnięcia szczegółowe ucznia:

Uczeń:

- potrafi wyjaśnić, dlaczego człowiek jest nazywany istotą społeczną;
- rozumie pojęcia: cechy wrodzone, cechy nabyte, osobowość, wartości, socjalizacja;
- potrafi wyjaśnić, co kształtuje osobowość człowieka;
- rozumie, że człowiek jest niepowtarzalną indywidualnością, która jest obdarzona; swoistymi cechami i możliwościami wzbogacania życia społecznego.

2. Grupy społeczne i ich rodzaje

Treści: **Więzi i grupy społeczne. Rodzaje grup społecznych. Podział grup społecznych. Jednostka w grupie społecznej. Rodzina i grupa rówieśnicza. Funkcjonowanie grup społecznych.**

Osiągnięcia szczegółowe ucznia:

Uczeń:

- zna definicję grupy społecznej i roli społecznej;
- umie wymienić rodzaje grup społecznych i podać konkretne ich przykłady;
- potrafi wyjaśnić, w jaki sposób grupa wpływa na jednostkę;
- potrafi identyfikować różne role grupowe;
- zna sposoby podejmowania wspólnych decyzji;
- potrafi scharakteryzować rodzinę i grupę rówieśniczą, jako małe grupy społeczne;
- wie, na czym polega szczególna rola rodziny w życiu człowieka.

3. Społeczeństwo, jako szczególny rodzaj zbiorowości

Treści: **Czym jest społeczeństwo. Struktura społeczna. Zmiany demograficzne w strukturze polskiego społeczeństwa, ich źródła i konsekwencje społeczne.**

Osiągnięcia szczegółowe ucznia:

Uczeń:

- zna i rozumie pojęcie „społeczeństwo”;
- umie wyjaśnić, dlaczego społeczeństwo jest zbiorowością złożoną, wewnątrznie zorganizowaną i zróżnicowaną;
- rozumie, jak tworzą się podziały społeczne;
- wie, czym zajmuje się socjologia;
- potrafi omówić przyczyny i konsekwencje zmian demograficznych w społeczeństwie polskim;
- potrafi scharakteryzować, odwołując się do przykładów, wybrane warstwy społeczne, grupy zawodowe i style życia;
- potrafi podać przykłady zróżnicowania społecznego i sposoby jego zmniejszenia;
- na podstawie samodzielnie zebranych informacji potrafi omówić problemy i perspektywy życiowe młodych Polaków.

4. Sprawne komunikowanie się.

Treści: **Porozumiewamy się. Aktywne słuchanie. Wypowiadanie własnego zdania. Jak rozwiązywać konflikty? Postawa asertywna.**

Osiągnięcia szczegółowe ucznia:

Uczeń:

- zna zasady prawidłowego porozumiewania się;
- rozumie pojęcia: komunikacja werbalna i niewerbalna, asertywność;
- umie wyrażać emocje w komunikatach typu „ja”;
- zna zasady rozwiązywania konfliktów;
- umie komunikować się za pomocą słów i przy użyciu języka ciała;
- potrafi jasno i precyzyjnie wyrażać własne zdanie.

II. Życie szkoły

1. Moja szkoła.

Treści: **Społeczność szkolna. System oświaty w Polsce. Organizacja i funkcjonowanie szkoły. Skład i uprawnienia organów szkoły.**

Osiągnięcia szczegółowe ucznia:

Uczeń:

- rozumie, czym jest społeczność szkolna;
- wie, jakie dokumenty regulują pracę szkoły;
- umie omówić strukturę szkolnictwa w Polsce;
- potrafi wymienić i zna kompetencje organów szkoły;
- potrafi omówić system szkolnictwa ponadgimnazjalnego w Polsce

2. Samorząd uczniowski – szkoła demokracji

Treści: **Czym jest samorząd uczniowski? Jakie kompetencje ma samorząd uczniowski? Wybory do samorządu. Działalność samorządu.**

Osiągnięcia szczegółowe ucznia:

Uczeń:

- zna zakres uprawnień i formy działania samorządu uczniowskiego;
- umieć wymienić cechy, jakimi powinny się charakteryzować osoby pełniące funkcje w samorządzie uczniowskim;
- zna procedurę wyborów do samorządu uczniowskiego i umie je przeprowadzić;
- potrafi określić miejsce samorządu uczniowskiego w życiu szkoły;
- potrafić wyjaśnić, dlaczego samorząd uczniowski jest szkołą demokracji.

III. Naród i państwo

1. Czym jest naród? Symbole narodowe.

Treści: **Naród i świadomość narodowa. Obywatelstwo a narodowość. Symbole narodowe.**

Szacunek do symboli.

Osiągnięcia szczegółowe ucznia:

Uczeń:

- zna i rozumie pojęcia: naród, świadomość narodowa, obywatelstwo;
- potrafi wyjaśnić różnice między narodowością a obywatelstwem;
- zna polskie symbole narodowe i historię ich powstania;
- wie, jak należy zachować się wobec polskich symboli narodowych.

2. Czy jesteśmy tolerancyjni? Mój naród a inne narody.

Treści: **Mniejszości narodowe. Gwarancje praw mniejszości narodowych. Mniejszości narodowe i etniczne w Polsce. Stosunek do innych narodów.**

Osiągnięcia szczegółowe ucznia:

Uczeń:

- zna i rozumie pojęcia: tolerancja, mniejszość narodowa, stereotyp;
- potrafi wymienić mniejszości narodowe i etniczne zamieszkujące Polskę;
- zna prawa mniejszości narodowych;
- wie, jaką postawę winniśmy przejawiać wobec przedstawicieli innych narodów.

3. Ojczyzna i patriotyzm.

Treści: **Ojczyzna duża i mała. Czym jest patriotyzm? Postawy wobec ojczyzny i narodu. Polacy na obczyźnie.**

Osiągnięcia szczegółowe ucznia:

Uczeń:

- zna i rozumie pojęcie ojczyzna, patriotyzm, nacjonalizm, szowinizm, kosmopolityzm, Polonia;
- potrafi wymienić przejawy patriotyzmu w czasie wojny i w czasie pokoju;
- umie ocenić postawę nacjonalistyczną;

- potrafi wykazać, odwołując się do Holokaustu oraz innych zbrodni przeciw ludzkości, do jakich konsekwencji prowadzić może skrajny nacjonalizm;
- potrafi ocenić, odwołując się do historycznych i współczesnych przykładów, w jaki sposób stereotypy i uprzedzenia utrudniają dziś relacje między narodami i państwami.
- wie, w których państwach znajdują się największe skupiska Polonii.

4. Państwo jako forma organizacji społeczeństwa

Treści: **Początki i geneza państwa. Pojęcie i cechy państwa. Państwo a społeczeństwo. Państwo a naród.**

Osiągnięcia szczegółowe ucznia:

Uczeń:

- zna i rozumie pojęcia: państwo, suwerenność;
- zna koncepcje genezy państwa;
- potrafi wymienić cechy i funkcje państwa;
- umie podać przykłady państw jednolitych narodowo i wielonarodowych.

5. Formy ustrojowe państw we współczesnym świecie.

Treści: **Zróżnicowanie państw we współczesnym świecie. Podział państw ze względu na formę rządów. Podział ze względu na ustrój terytorialny. System rządów. Modele ustrojowe.**

Osiągnięcia szczegółowe ucznia:

Uczeń:

- umie dokonać klasyfikacji państw według różnych kryteriów;
- zna i rozumie pojęcia: monarchia konstytucyjna, republika, państwo unitarne, złożone, federacja;
- potrafi wymienić przykłady państw- monarchii i państw- republik w Europie;
- potrafi podać przykłady państw unitarnych i federacyjnych.

6. Sytuacja obywatela w państwach o odmiennych ustrojach politycznych.

Treści: **Państwo demokratyczne. Państwo autorytarne. Państwo totalitarne.**

Osiągnięcia szczegółowe ucznia:

Uczeń:

- zna i rozumie pojęcia: państwo totalitarne, państwo autorytarne, państwo demokratyczne;
- potrafi przedstawić pozycję obywatela w państwach totalitarnych, autorytarnych i demokratycznych;
- potrafi uzasadnić wyższość demokracji nad systemem totalitarnym i autorytarnym.

7. Demokracja

Treści: **Pojęcie i geneza demokracji. Formy demokracji. Zasady współczesnej demokracji. Słabości demokracji. Zagrożenia dla demokracji**

Osiągnięcia szczegółowe ucznia:

Uczeń:

- zna i rozumie pojęcie demokracja;
- umie przedstawić historię demokracji;
- wymienia podstawowe zasady demokracji;
- odróżnia formy demokracji pośredniej od bezpośredniej;
- zna różnice między demokracją większością a konstytucyjną.

IV. Aktywność obywatelska

1. Udział obywateli w życiu publicznym.

Treści: **Życie publiczne. Aktywność obywateli. Społeczeństwo obywatelskie. Cnoty obywatelskie. Patologie życia publicznego.**

Osiągnięcia szczegółowe ucznia:

Uczeń:

- umie wymienić podmioty życia publicznego;
- potrafi podać przykłady współdziałania i konkurowania ze sobą w życiu publicznym różnych podmiotów;
- zna i rozumie pojęcia „czynne i bierne prawo wyborcze”;
- zna i rozumie pojęcie: społeczeństwo obywatelskie;
- umie wymienić cechy dobrego obywatela;
- umie wyjaśnić, dlaczego zorganizowani obywatele mogą skuteczniej niż pojedynczy ludzie rozwiązywać niektóre problemy społeczne;
- potrafi uzasadnić potrzebę przestrzegania zasad etycznych w życiu publicznym i podaje przykłady skutków ich łamania.

2. Formy życia publicznego. Organizacje pozarządowe.

Treści: **Organizacja pozarządowe. Stowarzyszenia i fundacje. Organizacja pożytku publicznego. Znane stowarzyszenia i fundacje.**

Osiągnięcia szczegółowe ucznia:

Uczeń:

- umie wymienić i rozpoznać różne formy uczestnictwa obywatelskiego w życiu publicznym;
- zna i rozumie pojęcia: organizacja pozarządowa, organizacja pożytku publicznego, wolontariat, stowarzyszenie, fundacja;
- wie, co należy zrobić, aby założyć stowarzyszenie;
- potrafi opracować – indywidualnie lub w zespole – projekt uczniowski dotyczący rozwiązania jednego z problemów społeczności szkolnej lub lokalnej i w miarę możliwości go realizuje (np. jako wolontariusz).

3. Partie polityczne.

Treści: **Czym są partie polityczne? Ideologie a partie polityczne. Systemy partyjne. Zasady działalności partii politycznych w Polsce.**

Osiągnięcia szczegółowe ucznia:

Uczeń:

- zna i rozumie pojęcia: partia polityczna, system partyjny;
- wie, jakie są cechy i funkcje partii politycznych;
- potrafi wymienić największe partie polityczne w Polsce;
- umie wskazać podstawowe różnice programowe między partiami działającymi w Polsce.

4. Czym zajmują się związki zawodowe?

Treści: **Czym są związki zawodowe? Związki zawodowe we współczesnej Polsce. Zadania i funkcje związków zawodowych.**

Osiągnięcia szczegółowe ucznia:

Uczeń:

- zna i rozumie pojęcia: związek zawodowy, strajk,
- umie określić, jakie są podstawowe zadania i możliwości działania związków zawodowych;
- umie określić, jaki wpływ na warunki pracy może mieć działalność związków zawodowych;
- potrafi ocenić rolę związków zawodowych w państwie demokratycznym.

5. Środki masowego przekazu.

Treści: **Czym są media? Rodzaje mediów. Funkcje mediów. Fakty i opinie. Opinia publiczna.**

Osiągnięcia szczegółowe ucznia:

Uczeń:

- potrafi scharakteryzować prasę, telewizję, radio, Internet, jako środki masowej komunikacji i omówić wybrany tytuł, stację czy portal ze względu na specyfikę przekazu i odbiorców;
- potrafi wymienić funkcje środków masowego przekazu;
- umie wymienić rolę środków masowego przekazu w życiu obywateli;
- potrafi odróżnić informację/fakt od opinii/komentarza na dany temat;
- umie uzasadnić znaczenie opinii publicznej we współczesnym świecie.

V. Ustrój Rzeczypospolitej Polskiej

1. Rzeczpospolita Polska jako demokracja konstytucyjna.

Treści: **Czym jest konstytucja? Budowa i treść Konstytucji RP. Zasady ustrojowe państwa. Stosunki państwo – kościoły w konstytucji.**

Osiągnięcia szczegółowe ucznia:

Uczeń:

- zna i rozumie pojęcia: konstytucja, konkordat, obywatelska inicjatywa ustawodawcza;
- zna zasady ustrojowe państwa polskiego;
- potrafi wykazać, że konstytucja jest ustawą zasadniczą, podstawowym aktem prawnym;
- wyjaśnia, jakie instytucje i w jaki sposób realizują w Polsce zasadę trójpodziału władz.

2. Władza ustawodawcza RP, czyli kto tworzy prawo.

Treści: **Wybory do sejmu i senatu. Posłowie i senatorowie. Organizacja i działanie sejmu i senatu. Funkcje sejmu. Jak powstaje ustawa?**

Osiągnięcia szczegółowe ucznia:

Uczeń:

- potrafi przedstawić sposób powoływania parlamentu;
- umie przedstawić organizację pracy polskiego parlamentu;
- potrafi wymienić zadania sejmu i senatu;
- wyjaśnia, jak powstają w Polsce ustawy;
- zna i rozumie pojęcia: kadencja, Zgromadzenie Narodowe, mandat poselski, interpelacja poselska, immunitet parlamentarny.

3. Władza wykonawcza, czyli kto rządzi. (2 godz.)

Treści: **Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej. Wybór prezydenta. Uprawnienia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. Czy można odwołać prezydenta?**

Rada Ministrów. Powoływanie i odwoływanie rządu. Administracja rządowa.

Osiągnięcia szczegółowe ucznia:

Uczeń:

- zna zasady wyboru Prezydenta RP;
- wymienia uprawnienia i zadania prezydenta;
- umie omówić procedurę tworzenia, skład i funkcje rządu RP;
- umie wykazać różnice między uprawnieniami premiera i prezydenta;
- wie, kto sprawuje administrację rządową w terenie
- rozumie pojęcie „służba cywilna” i jej rolę w państwie demokratycznym;
- potrafi wymienić cechy, jakie powinien posiadać urzędnik państwowy.

4. Władza sądownicza. Organy kontroli i ochrony prawa.

Treści: **Zasady wymiaru sprawiedliwości. Struktura wymiaru sprawiedliwości. Czym są trybunały? Organy kontroli i ochrony prawa.**

Osiągnięcia szczegółowe ucznia:

Uczeń:

- zna strukturę wymiaru sprawiedliwości w Polsce;
- zna zasady wymiaru sprawiedliwości;
- potrafi wyjaśnić, na czym polega zasada niezawisłości sędziowskiej i dwuinstancyjności działania sądów;
- potrafi wyjaśnić, w jaki sposób Trybunał Konstytucyjny kontroluje zgodność prawa z konstytucją;
- zna kompetencje Trybunału Stanu;
- umie wymienić organy stojące na straży prawa w RP i określić ich zadania.

5. Prawa i obowiązki obywatela Rzeczypospolitej Polskiej.

Treści: **Konstytucja o prawach i obowiązkach obywateli. Ochrona praw i wolności obywatelskich. Prawa obywatela Rzeczypospolitej Polskiej. Obowiązki obywateli RP.**

Osiągnięcia szczegółowe ucznia:

Uczeń:

- umie wymienić podstawowe wolności i prawa obywatela RP;
- umie wymienić obowiązki obywatela RP wobec państwa;
- wie co zrobić, kiedy prawa i wolności są naruszane.

VI. Samorząd terytorialny

1. Samorzady i ich znaczenie.

Treści: **Czym jest samorząd terytorialny? Struktura samorządu terytorialnego w Polsce. Organy samorządu terytorialnego. Struktura samorządu w Polsce. Nadzór nad samorządem**

Osiągnięcia szczegółowe ucznia:

Uczeń:

- zna pojęcie „samorząd terytorialny” i jego strukturę;
- umie wymienić organy samorządu wojewódzkiego, powiatowego i gminnego;
- potrafi wyjaśnić zasadę pomocniczości;
- zna nazwy i rozmieszczenie na mapie wszystkich województw w Polsce.

2. Wybieramy władze lokalne

Treści: **Kto może wybierać radnych? Wybory i kampania wyborcza. Wybór wójtów, burmistrzów i prezydentów.**

Osiągnięcia szczegółowe ucznia:

Uczeń:

- zna zasady wyborów do samorządu terytorialnego;
- wie komu przysługuje bierne i czynne prawo wyborcze;
- potrafi omówić zasady wyboru radnego, starosty, wójta (burmistrza, prezydenta);
- zna i rozumie pojęcia: kadencja, obwód wyborczy, komitet wyborczy, kampania wyborcza, mężowie zaufania.

3. Gmina wspólnotą mieszkańców. (2 godz.)

Treści: **Zadania gminy. Funkcjonowanie organów gminy. Mieszkańcy a władze gminy. Co można załatwić w gminie? Mienie i budżet gminy. Działalność gospodarcza w gminie**

Osiągnięcia szczegółowe ucznia:

Uczeń:

- zna organy i zadania samorządu gminnego;
- zna i rozumie pojęcia: wójt, burmistrz, prezydent, mienie komunalne;
- zna różne sposoby wpływania obywateli na decyzje władz gminy;
- potrafi napisać podanie, krótki list w sprawie publicznej i wypełnić prosty druk urzędowy;

- wie, gdzie znajduje się urząd gminy i jakie sprawy można w nim załatwić;
- wie, jak powstaje i na co jest przeznaczony budżet gminy;
- umie podać przykłady działalności gospodarczej w gminie.

4. Samorząd powiatowy i wojewódzki

Treści: **Funkcjonowanie organów powiatu. Zadania powiatu. Co można załatwić w urzędzie powiatowym? Funkcjonowanie organów województwa. Zadania województwa. Co można załatwić w województwie. Urzędnicy samorządowi.**

Osiągnięcia szczegółowe ucznia:

Uczeń:

- zna zakres spraw, którymi zajmuje się samorząd powiatowy i wojewódzki;
- wie, jakie sprawy można załatwić w urzędach powiatowym i wojewódzkim;
- wie gdzie mieszczą się urzędy powiatu i województwa;
- wie, jakie obowiązki ma urzędnik wobec obywatela.

I. Świat współczesny

1. Polska we współczesnym świecie

Treści: **Cele polityki zagranicznej Polski. USA – strategiczny sojusznik Polski. Stosunki Polski z państwami Unii Europejskiej. Stosunki Polski z sąsiadami. Ambasady i konsulaty.**

Osiągnięcia szczegółowe ucznia:

Uczeń:

- wie, jakie są główne cele polskiej polityki zagranicznej,
- rozumie, dlaczego sojusz z USA ma charakter strategiczny,
- umie charakteryzować polską politykę europejską,
- uzasadnia potrzebę popierania rozwoju demokracji u wschodnich sąsiadów Polski,
- wie, czym zajmują się ambasady i konsulaty,

2. NATO – od zimnej wojny do współistnienia

Treści: **Historia powstania i cele NATO. Organy NATO. NATO po upadku komunizmu. Polityka obronna Polski. Udział w międzynarodowych misjach pokojowych i militarnych.**

Osiągnięcia szczegółowe ucznia:

Uczeń:

- wie, dlaczego powstało NATO i jakie ma ono cele,
- rozumie, czym była „zimna wojna”,
- potrafi charakteryzować polską politykę obronną,
- wie, w jakich misjach pokojowych i operacja militarnych brali lub biorą udział polscy żołnierze,

3. Integracja europejska

Treści: Przyczyny i przebieg integracji europejskiej. Etapy rozszerzenia Unii Europejskiej. Instytucje Unii Europejskiej. Proces wstępowania Polski do Unii Europejskiej.

Osiągnięcia szczegółowe ucznia:

Uczeń:

- zna historię integracji europejskiej,
- wymienia i wskazuje na mapie „starych” i „nowych” członków Unii Europejskiej,
- wie, czym się zajmują instytucje Unii Europejskiej,
- potrafi wyjaśnić, jak realizowana jest zasada pomocniczości i solidarności,
- wie, jakie uprawnienia daje obywatelstwo unijne,
- zna historię integracji Polski z Unią Europejską,

4. Polska w systemie politycznym i gospodarczym Unii Europejskiej

Treści: Trzy filary Unii Europejskiej. Jednolity Rynek Europejski. Praca w państwach Unii Europejskiej. Finansowe wsparcie dla gospodarki polskiej. Programy edukacyjne Unii Europejskiej.

Osiągnięcia szczegółowe ucznia:

Uczeń:

- wie, jakie są filary funkcjonowania Unii Europejskiej,
- rozumie, jak funkcjonuje jednolity rynek europejski,
- potrafi scharakteryzować korzyści wynikające dla obywateli i gospodarki polskiej z członkostwa w Unii Europejskiej,
- zna programy UE przeznaczone dla młodzieży,

5. Unia Europejska a nasz region.

Treści: Polityka regionalna Unii Europejskiej. Europejskie pieniądze dla polskich regionów. Euroregiony i ich znaczenie.

Osiągnięcia szczegółowe ucznia:

Uczeń:

- rozumie, dlaczego Unia Europejska przykłada szczególne znaczenie do wyrównywania różnic regionalnych,
- potrafi wyjaśnić, w jaki sposób z pomocy UE korzystają regiony,
- wie, czym są euroregiony i jaką prowadzą działalność,

6. ONZ – zjednoczony świat, zjednoczone narody.

Treści: **Co to jest System Narodów Zjednoczonych. Organy Organizacji Narodów Zjednoczonych. Organizacja Narodów Zjednoczonych a Unia Europejska. Wybrane organizacje wyspecjalizowane (afiliowane) ONZ.**

Osiągnięcia szczegółowe ucznia:

Uczeń:

- wie, dlaczego utworzono ONZ i jakie ma ona cele,
- zna kompetencje głównych organów ONZ,
- potrafi scharakteryzować działalność organizacji wyspecjalizowanych ONZ,
- rozumie różnice między ONZ a UE,

7. Terroryzm i wojny.

Treści: **Przyczyny współczesnych konfliktów międzynarodowych. Ważniejsze współczesne konflikty międzynarodowe. Współczesny terroryzm. Uchodźcy i emigranci.**

Osiągnięcia szczegółowe ucznia:

Uczeń:

- wie, jakie są przyczyny współczesnych konfliktów międzynarodowych,
- wymienia i charakteryzuje najważniejsze współczesne konflikty międzynarodowe ,
- rozumie, czym jest terroryzm
- wymienia najważniejsze zagrożenia terrorystyczne w XXI wieku,
- potrafi ocenić sytuację imigrantów i uchodźców we współczesnym świecie,

8. Świat bogaty i biedny.

Treści: **Bogata Północ i biedne Południe. Kraje rozwijające się. Przyczyny i skutki biedy w krajach rozwijających się. Pomoc dla państw biednego Południa. Pomoc humanitarna.**

Osiągnięcia szczegółowe ucznia:

Uczeń:

- wie, co znaczą określenia: "biedne Południe", „bogata Północ”, „kraje rozwijające się”.
- potrafi scharakteryzować rozmiary biedy w krajach Południa,
- rozumie, jakie są przyczyny i skutki biedy w krajach rozwijających się,
- potrafi uzasadnić potrzebę pomocy humanitarnej dla krajów rozwijających się,

9. Globalizacja.

Treści: Globalna wioska. Pojęcie globalizacji. Zalety i wady globalizacji.

Osiągnięcia szczegółowe ucznia:

Uczeń:

- rozumie, jakie zjawiska określamy pojęciem „globalnej wioski” i „globalizacji”.
- wie, na czym polega globalizacja w sferze gospodarki, polityki i kultury,
- charakteryzuje pozytywne i negatywne skutki globalizacji

10. Ziemia – planeta ludzi.

Treści: Błękitna planeta. Globalne ocieplenie. Zagłada tropikalnych lasów. Dziura ozonowa. Kwaśne deszcze. Niedobory wody.

Osiągnięcia szczegółowe ucznia:

Uczeń:

- wymienia główne zagrożenia ekologiczne dla Ziemi,
- rozumie, na czym polegają i jak wpływają na stan naszej planety następujące zjawiska: efekt cieplarniany, dziura ozonowa, kwaśne deszcze,
- wyjaśnia, dlaczego zagłada lasów tropikalnych i niedobór wody są zagrożeniem dla przyrody całego świata,
- rozumie, że jego zachowania mogą mieć wpływ na życie ludzi na świecie,

II. Funkcjonowanie gospodarki rynkowej

1. Potrzeby człowieka i sposoby ich zaspokajania.

Treści: Rodzaje potrzeb. Rola potrzeb w życiu człowieka – nieograniczoność potrzeb i rzadkość zasobów. Czynniki produkcji.

Osiągnięcia szczegółowe ucznia:

Uczeń:

- wie, czym są i jakie są rodzaje potrzeb ludzkich,
- rozumie rolę, jaką odgrywają potrzeby w życiu człowieka,
- wyjaśnia pojęcie rzadkości dóbr oraz kosztów alternatywnych,
- wie, jakie są czynniki produkcji
- rozumie rolę pracy w procesie zaspokajania potrzeb,
- właściwie definiuje pojęcie ekonomii,

2. Gospodarka rynkowa.

Treści: Pojęcie gospodarki. Sposoby gospodarowania. Rodzaje własności w gospodarce rynkowej.

Osiągnięcia szczegółowe ucznia:

Uczeń:

- wie, jakie są sposoby gospodarowania
- wymienia i charakteryzuje cechy gospodarki rynkowej,
- wie, jakie są rodzaje własności,
- potrafi wytłumaczyć, dlaczego gospodarka wolnorynkowa jest najbardziej efektywna,

3. Funkcjonowanie gospodarstwa domowego

Treści: **Gospodarstwo domowe. Planowanie dochodów i wydatków gospodarstwa domowego. Sposoby oszczędzania. Prawa konsumenta. Korzystanie z praw konsumenckich.**

Osiągnięcia szczegółowe ucznia:

Uczeń:

- wie, czym jest gospodarstwo domowe,
- wie, co to są podmioty gospodarcze,
- rozumie, czym jest budżet rodzinny,
- zna zasady racjonalnego gospodarowania pieniędzmi,
- zna prawa konsumenta i wie, jak z nich korzystać,

4. Skąd się biorą ceny?

Treści: **Prawo popytu i podaży. Mechanizm rynkowy. Monopole.**

Osiągnięcia szczegółowe ucznia:

Uczeń:

- wiem, czym jest popyt i podaż,
- rozumie, na czym polega prawo podaży i popytu,
- wie, co to jest cena równowagi,
- rozumie, na czym polega mechanizm rynkowy,
- wyjaśnia, dlaczego istnienie monopolu jest niekorzystne dla konsumentów,

5. Rodzaje i funkcje pieniądza.

Treści: **Barter. Powstanie pieniądza. Przyczyny posługiwania się pieniądzem. Formy pieniądza. Funkcje pieniądza.**

Osiągnięcia szczegółowe ucznia:

Uczeń:

- wie, czym jest „barter”
- zna historię pieniądza,
- zna i odróżnia podstawowe formy pieniądza,
- rozumie, jakie funkcje pełni pieniądz,

6. Inflacja w gospodarce.

Treści: Inflacja i hiperinflacja. Inflacja a gospodarka.

Osiągnięcia szczegółowe ucznia:

Uczeń:

- wie, czym jest inflacja i hiperinflacja,
- rozumie, na czym polega recesja i deflacja w gospodarce,
- wymienia przyczyny inflacji,
- rozumie, dlaczego inflacja jest niekorzystna dla konsumentów i gospodarki narodowej

7. Rola banków w gospodarce rynkowej.

Treści: Historia powstania banków. Funkcje banków. System bankowy w Polsce.

Osiągnięcia szczegółowe ucznia:

Uczeń:

- wie, czym są banki i jak powstały,
- rozumie, jakie funkcje pełnią banki w gospodarce,
- potrafi scharakteryzować czynności wykonywane przez banki w związku z obiegiem pieniądza,
- rozumie, jaką rolę pełni Narodowy Bank Polski,
- wie, jakie są rodzaje banków,

8. Akcje i obligacje, czyli jak mądrze inwestować.

Treści: Rodzaje papierów wartościowych. Inwestowanie na rynku kapitałowym. Giełda papierów wartościowych.

Osiągnięcia szczegółowe ucznia:

Uczeń:

- wie, czym są akcje i obligacje,
- rozumie, na czym polega inwestowanie na giełdzie papierów wartościowych,
- wie, jaka jest rola giełd w gospodarce rynkowej,
- wyjaśnia, jak działają fundusze inwestycyjne i emerytalne,

9. Gospodarka narodowa.

Treści: Gospodarka narodowa i jej działy. Podstawowe mierniki aktywności gospodarki narodowej (PKB, PNB, dochód narodowy, PKB per capita). Spożycie i akumulacja.

Osiągnięcia szczegółowe ucznia:

Uczeń:

- wie, jakie są działy gospodarki narodowej,
- zna i właściwie definiuje podstawowe mierniki gospodarki narodowej (PKB, PNB, dochód narodowy, PKB per capita),
- rozumie, dlaczego należy przeznaczać część dochodu narodowego na akumulację,

10. Podatki w gospodarce rynkowej.

Treści: **Przyczyny istnienia podatków. Rodzaje podatków. Obliczanie podatku dochodowego.**

Osiągnięcia szczegółowe ucznia:

Uczeń:

- uzasadnia, dlaczego musimy płacić podatki,
- wie, jakie są podatki pośrednie i bezpośrednie,
- potrafi obliczyć podatek od dochodów osobistych według skali podatkowej,

11. Budżet państwa.

Treści: **Budżet państwa. Dochody i wydatki budżetu państwa.**

Osiągnięcia szczegółowe ucznia:

Uczeń:

- rozumie, czym jest budżet państwa,
- wie, jakie są dochody, a jakie wydatki budżetu państwa,
- rozumie, dlaczego Polska ma deficyt budżetowy i czym jest dług publiczny,

12. Gospodarka polska po roku 1989.

Treści: **Kryzys gospodarki Polskiej w latach 80. Plan Balcerowicza. Społeczne koszty planu Balcerowicza. Gospodarcze szanse i zagrożenia Polski. Analiza SWOT polskiej gospodarki.**

Osiągnięcia szczegółowe ucznia:

Uczeń:

- rozumie, dlaczego gospodarka polska wymagała reformy w 1989 r.,
- zna założenia planu Balcerowicza i koszty społeczne jego realizacji,
- charakteryzuje obecną sytuację gospodarczą Polski,
- wie, jakie są gospodarcze szanse i zagrożenia dla Polski,

III. Człowiek w gospodarce rynkowej.

1. Praca w życiu człowieka.

Treści: **Homo faber. Praca a potrzeby ekonomiczne człowieka. Wydajność pracy. Rodzaje pracy.**

Osiągnięcia szczegółowe ucznia:

Uczeń:

- rozumie, że praca jest formą aktywności charakterystycznej dla człowieka.
- wymienia i charakteryzuje funkcje i rodzaje pracy,
- wyjaśnia znaczenie pracy w zaspokajaniu potrzeb ekonomicznych
- definiuje pojęcie „pracoholizmu”,

2. Rynek pracy.

Treści: **Działanie rynku pracy Umiejętności człowieka przedsiębiorczego.**

Osiągnięcia szczegółowe ucznia:

Uczeń:

- potrafi wyjaśnić, czym jest rynek pracy i jakie ma cechy.
- rozumie, na czym polega nierównowaga na rynku pracy,
- potrafi scharakteryzować pożądane umiejętności człowieka przedsiębiorczego,

3. Dlaczego nie wszyscy mają pracę?

Treści: **Bezrobocie i jego przyczyny. Rodzaje bezrobocia. Bezrobocie w Polsce. Skutki bezrobocia. Przeciwdziałanie bezrobociu.**

Osiągnięcia szczegółowe ucznia:

Uczeń:

- wie, czym jest bezrobocie i jaki są jego rodzaje.
- rozumie, jak się oblicza stopę bezrobocia,
- wie, co jest przyczyną bezrobocia w Polsce i regionie swojego zamieszkania,
- zna sposoby przeciwdziałaniu bezrobociu,

4. Być przedsiębiorcą.

Treści: **Działalność gospodarcza. Cechy dobrego przedsiębiorcy. Rodzaje przedsiębiorstw. Procedury obowiązujące przy zakładaniu firmy. Zasady działania przedsiębiorstwa.**

Osiągnięcia szczegółowe ucznia:

Uczeń:

- rozumie, na czym polega działalność gospodarcza,
- wie, jakie są rodzaje przedsiębiorstw,
- wymienia podstawowe wymogi, które należy spełnić, by założyć przedsiębiorstwo,
- potrafi wymienić cechy dobrego przedsiębiorcy,
- wie, jakie są podstawowe zasady działania przedsiębiorstwa

5. Pracodawca i pracobiorca – prawa i obowiązki.

Treści: **Prawo pracy i kodeks pracy. Umowy o pracę. Rozwiązanie umowy o pracę. Praca młodocianych. Ubezpieczenie społeczne i zdrowotne pracodawców i pracobiorców.**

Osiągnięcia szczegółowe ucznia:

Uczeń:

- wie, co to jest prawo pracy i kodeks pracy,
- zna rodzaje umów o pracę i sposoby ich rozwiązania,
- wie, jakie prawa i obowiązki mają pracownicy i pracodawcy,
- wyjaśnia, czemu służą ubezpieczenia społeczne i zdrowotne,
- rozumie, na czym polega mobbing,
- zna zasady zatrudniania młodocianych,

6. Reklama i marketing.

Treści: Pojęcie reklamy i perswazji. Reklama – sztuka perswazji. Reklama społeczna. Marketing. Wpływ reklamy i marketingu na gospodarkę.

Osiągnięcia szczegółowe ucznia:

Uczeń:

- wie, czym jest reklama i jakie posiada formy,
- odróżnia reklamę komercyjną od społecznej,
- rozumie, jak reklamy i marketing wpływają na postępowanie konsumenta na rynku,
- wie, na czym polegają działania marketingowe,
- rozumie, jakie znaczenie ma reklama i marketing dla funkcjonowania gospodarki rynkowej,

7. Jaka szkoła, jaki zawód?

Treści: **Sposoby wyboru szkoły. Zawód a kwalifikacje. Wybór zawodu. Błędy popełniane przy wyborze szkoły i zawodu.**

Osiągnięcia szczegółowe ucznia:

Uczeń:

- wie, czym kierować się przy wyborze szkoły i zawodu,
- zna rodzaje szkół, które może wybrać po ukończeniu gimnazjum,
- rozumie, czym różni się zawód od kwalifikacji,

8. Przed pierwszą rozmową o pracę.

Treści: **Gdzie szukać ofert pracy. Prezentacja swoich kwalifikacji. Życiorys (cv) i list motywacyjny. Rozmowa kwalifikacyjna.**

Osiągnięcia szczegółowe ucznia:

Uczeń:

- wie, jak skutecznie szukać pracy,
- potrafi napisać poprawnie życiorys i list motywacyjny,
- wie, jak zachować się w czasie rozmowy kwalifikacyjnej,

9. Korupcja i „szara strefa” w gospodarce.

Treści: Korupcja w gospodarce i jej rodzaje. Przyczyny korupcji. Gospodarcze i społeczne konsekwencje korupcji. Sposoby przeciwdziałania korupcji. „Szara strefa” i jej skutki dla gospodarki. Zasady etyczne w biznesie.

Osiągnięcia szczegółowe ucznia:

Uczeń:

- rozumie, na czym polega korupcja w gospodarce oraz jakie są jej przyczyny i skutki,
- wie, jak można zapobiegać korupcji,
- potrafi wyjaśnić, czym jest „szara strefa” w gospodarce
- charakteryzuje zasady etyczne, którymi powinni się kierować pracodawcy i pracownicy,
- rozumie, na czym polega społeczna odpowiedzialność biznesu,